

GEMEENTEARCHIEF ZAASTAD

Zoekwijzer Gebouwenonderzoek

Inleiding

Er zijn veel mensen die de historie van een bepaald gebouw of perceel onderzoeken. Dit kan zijn vanuit historische interesse of om bouwkundige redenen. Bij het Gemeentearchief Zaanstad staan u diverse bronnen daarvoor ter beschikking.

Bij de historie van een perceel is het belangrijk om in drie verschillende deelonderwerpen onderscheid te maken, met elk hun eigen bronnen:

1. Bouw- en verbouwinggeschiedenis van het pand
  - 1.1. Beeldmateriaal (kaarten, foto's, tekeningen)
  - 1.2. Bouwdossiers en hinderwetvergunningen (20^e eeuw)
  - 1.3. Kadaster (19^e en 20^e eeuw)
2. Eigendomsgeschiedenis van het perceel
  - 2.1. Verponding (17^e t/m begin 19^e eeuw)
  - 2.2. Oud rechterlijk archief (eind 16^e t/m 1811)
  - 2.3. Oud- en nieuw notarieel archief (17^e t/m 1925)
  - 2.4. Kadaster (19^e en 20^e eeuw)
3. Bewoningsgeschiedenis van het perceel
  - 3.1. Woningkaarten/huizenkaarten (onderdeel van Bevolkingsregister) (19^e en 20^e eeuw)
  - 3.2. Adresboeken (19^e en 20^e eeuw) en telefoongidsen (20^e eeuw)

Hoe pak ik het onderzoek aan?

- Voor de *bouw- en verbouwinggeschiedenis* heeft u aan het huidige adres van het perceel in principe genoeg.
- Voor de *eigendomsgeschiedenis* is het van belang dat u bij voorkeur beschikt over een kadastraal nummer van het perceel (bijvoorbeeld Westzaan, sectie B1081) (eventueel kan het ook met behulp van de naam van een vroegere eigenaar). Daarmee is in het kadaster onderzoek te doen, terug in de tijd tot 1832. Met enige moeite is vervolgens verder terug in de tijd het spoor te volgen met behulp van de verpondingsboeken en notariële- en rechterlijke archieven tot in de 18^e, 17^e of in sommige gevallen zelfs 16^e eeuw. Het achterhalen van een exact bouwjaar in de 18^e eeuw of eerder is echter sporadisch mogelijk.
- Voor de *bewoningsgeschiedenis* is het handig om eerst de *eigendomsgeschiedenis* en de *bouw- en verbouwinggeschiedenis* te onderzoeken, in de hoop dat de eigenaren en bewoners in de 19^e eeuw en daarvoor dezelfde waren en het pand niet werd verhuurd. Ook is in de bouwdossiers soms het voormalige huisnummer terug te vinden, wat aanknopingspunten geeft voor de bewoningsgeschiedenis in de 19^e eeuw.

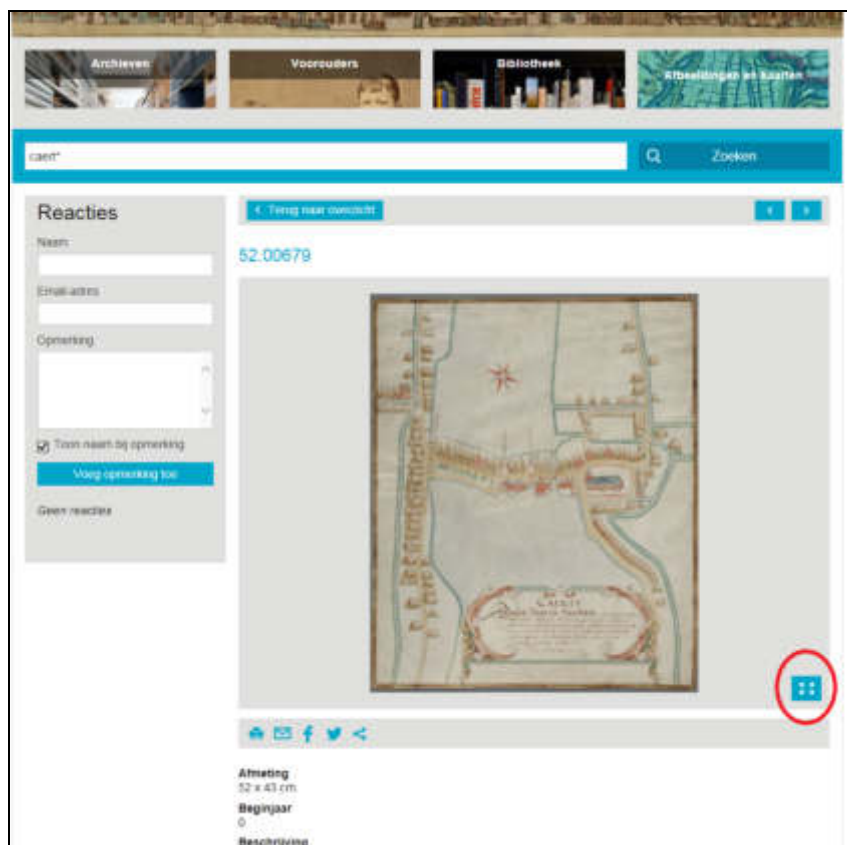
Dezelfde volgorde wordt in deze zoekwijzer eveneens gehanteerd.

1. BOUW- EN VERBOUWINGSGESCHIEDENIS VAN HET PAND

1.1. Beeldmateriaal (kaarten, foto's, tekeningen)

Een beeld zegt soms meer dan 1000 woorden: oude kaarten geven soms in één oogopslag weer of in een bepaald jaar het bewuste perceel al bebouwd was. Kaarten zijn digitaal te raadplegen via de Beeldbank op de website van het Gemeentearchief Zaanstad.

Denk bij het zoeken op trefwoord aan oude spellingsvarianten en het gebruik van het * om ook alle vervoegingen van het trefwoord als resultaat te krijgen. Door op het gewenste zoekresultaat te klikken, opent de afbeelding met de beschrijving. Rechts onder de afbeelding staat een uitvergroetbutton. Door daar op te klikken, kan de afbeelding sterk worden vergroot. Inzoomen kan vervolgens onderaan het beeld of met behulp van scrollen.

Ook kunt u zoeken op het adres van uw woning of algemener op de straatnaam (veelal zijn niet de exacte huisnummers in de beschrijving opgenomen), om oude foto's te bekijken. Daaruit blijkt ook vaak al of in een bepaald jaar het perceel al bebouwd was en zo ja waarmee. Ook kunnen hieruit uiterlijke veranderingen van het pand door de jaren heen blijken.

Tot slot vindt u in de ZaanAtlas (<http://geo.zaanstad.nl/zaanatlas/>) honderden kaarten en luchtfoto's.

1.2. Bouwdossiers (20^e eeuw)

Periode

Van alle zeven gemeenten waaruit Zaanstad is ontstaan, de gemeente Zaanstad tot en met 1983 en van de gemeente Oostzaan tot en met 1999, zijn bouwdossiers bij het Gemeentearchief Zaanstad aanwezig. Per gemeente treft u bouwdossiers aan in onderstaande aangegeven periode¹.

- Assendelft 1903 - 1973
- Koog aan de Zaan 1903 - 1973
- Krommenie 1914 - 1973
- Oostzaan 1908 - 1999
- Westzaan 1900 - 1973
- Wormerveer 1890 - 1973
- Zaandam 1851 – 1973
- Zaandijk 1893 – 1973
- Zaanstad 1974 – 1983

Het bewaren van bouwdossiers door de gemeente werd pas omstreeks 1900 verplicht gesteld. Vóór die tijd werden de tekeningen veelal teruggegeven aan de aanvrager. Dat is de reden dat er van woningen van vóór ca. 1900 weinig bouwdossiers aanwezig zijn. Overigens zijn er uiteraard wel van panden, die voor 1900 gebouwd zijn, tekeningen van latere verbouwingen.

De bouwdossiers van de gemeente Oostzaan zijn aanwezig tot en met 1999. Voor recentere bouwtekeningen kunt u contact opnemen met de gemeente Oostzaan.

De bouwdossiers van de zeven voormalige Zaangemeenten zijn aanwezig tot en met 1983. Voor het inzien van bouwdossiers van de gemeente Zaanstad vanaf 1984 kunt u contact opnemen met het algemene publieksnummer van Gemeente Zaanstad tel. nr. 14075 of via de website www.zaanstad.nl (zoeken op *bouwtekening*).

Ten aanzien van de straatnamen wordt de huidige BAG-lijst gebruikt, waaraan de oude straatnamen (verdwenen of hernoemd) zijn toegevoegd. Bij de bouwdossiers is uitgegaan van het huidige geldende adres.

Inhoud

In een bouwdossier bevinden zich over het algemeen de vergunningsaanvraag, de goedkeuring van burgemeester en wethouders en veelal de bouwtekening. Die tekening, maar ook de vaak aanwezige bouwtechnische gegevens, is bijvoorbeeld van belang wanneer u een huis wilt gaan kopen, of uw huis wilt verbouwen. De meeste bouwvergunningen, vooral die van vóór de Tweede Wereldoorlog, bevatten geen gegevens over de lengte of het soort heipalen onder een gebouw. Of uw huis grenen palen heeft (die aangetast zouden kunnen zijn door bacteriën) is dus meestal niet in deze dossiers te vinden. Voor informatie over funderingsherstel kunt u terecht op de website van de Gemeente Zaanstad: www.zaanstad.nl.

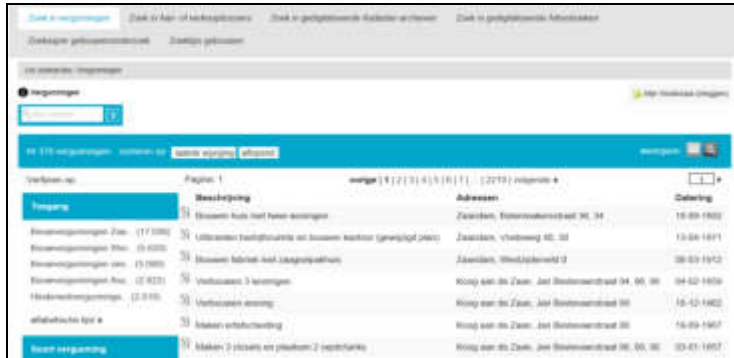
Raadplegen

Op de **website** van het Gemeentearchief Zaanstad kunt reeds kijken **welke bouwdossiers aanwezig** zijn. Klik daarvoor op de homepage op *“Gebouwen”*. Daarna kunt u zoeken binnen de vergunningen. Wanneer u de cursor in dit zoekveld plaats, klapt automatisch een

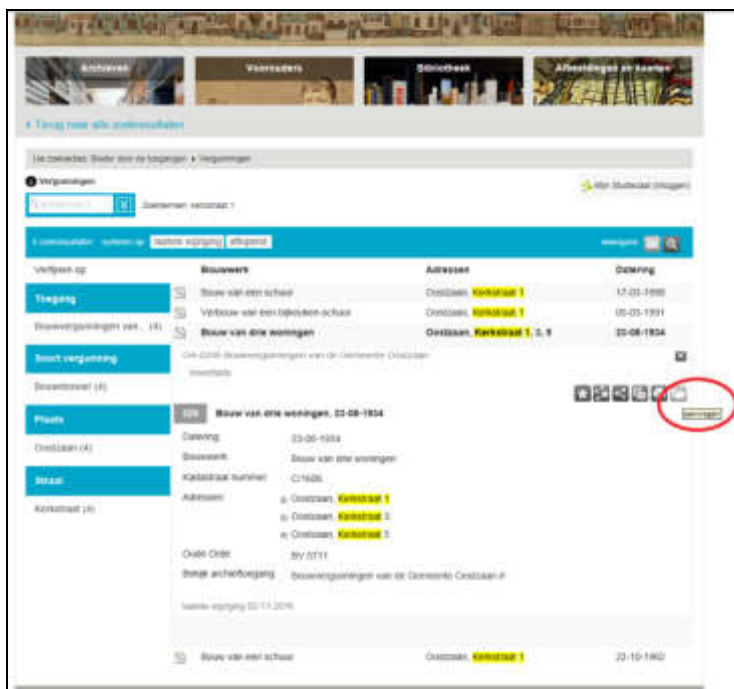
---

¹ Deze jaartallen zijn globaal en geven niet de garantie dat er van een bepaald huis daadwerkelijk tekeningen in het gemeentearchief aanwezig zijn. Daar tegenover staat dat van een huis dat in 1800 gebouwd is, maar in 1930 verbouwd, weer wel een dossier aanwezig kan zijn.

uitgebreid zoekmenu open waarin u de straatnaam, huisnummer en woonplaats kunt aangeven. **U kunt de gewenste bouwdoSSIers digitaal inzien in PDF-formaat** (het bestand vindt u dan links van de beschrijving, klik daarop voor een grotere weergave) of, wanneer het nog niet digitaal beschikbaar is, **op de studiezaal van het Gemeentearchief Zaanstad**. Via de aanvraagknop rechts naast de beschrijving is het dan mogelijk om het bewuste bouwdoSSIer op de studiezaal ter inzage aan te vragen.

Digitaal beschikbaar, u vindt het bestand links van de beschrijving. Klik erop voor een grotere weergave in PDF.

Niet digitaal beschikbaar, klik rechts voor reserveren

Kopieën

Van nog niet gedigitaliseerde documenten uit de bouwdossiers zijn kopieën te verkrijgen. Kopieën tot A3-formaat kunnen door de studiezaalmedewerker worden verzorgd, indien dit geen schade toebrengt aan de documenten.

Grotere formaten worden door een extern bedrijf, meestal binnen één of twee werkdagen, gekopieerd of gedigitaliseerd zoals u wenst. Hiervoor kan een formulier worden ingevuld op de studiezaal. U dient vooraf af te rekenen (uitsluitend per pin).

De kopieën kunnen worden opgehaald bij de receptie van het gemeentearchief. Scans worden via Wetransfer toegezonden.

Geen resultaten na zoekopdracht?

In het geval er geen resultaten naar voren komen na de zoekopdracht, kunnen er drie mogelijkheden zijn.

- 1) Er is helemaal geen bouwdossier aanwezig.
- 2) Er is geen bouwdossier in de periode tot en met 1973 aanwezig, mogelijk wel in de periode daarna. Voor het inzien van bouwdossiers van de gemeente Zaanstad vanaf 1984 kunt u contact opnemen met het algemene publieksnummer van Gemeente Zaanstad tel. nr. 14075 of via de website www.zaanstad.nl (zoeken op *bouwtekening*).
- 3) Er is een bouwdossier aanwezig in een ander archief dan de collectie bouwvergunningen. U moet daarbij denken aan gebouwen die zijn gebouwd in opdracht van de gemeente zelf, zoals een postkantoor, sporthal, onderwijzerswoning, gemeentehuis, brug, sluis, motorbrandspuit etc. In veel gevallen geeft het dossier ook informatie over een eventueel verleende subsidie. Daarnaast zijn de bouwdossiers van bijvoorbeeld kerken, verenigingsgebouwen en waterwerken veelal opgenomen in de afzonderlijke archieven van de betreffende kerken, verenigingen en waterschappen. U kunt hiervoor een aparte zoektocht op de website van het Gemeentearchief Zaanstad uitvoeren, waarin u de naam van het gebouw of de vereniging / kerk als uitgangspunt neemt. Mocht u hulp nodig hebben, dan staan de medewerkers van het Gemeentearchief Zaanstad klaar om u te helpen bij uw zoektocht.

Hinderwetvergunningen en aan- of verkoopdossiers

Het is via hetzelfde zoekformulier mogelijk om online te kijken of er hinderwetvergunningen aanwezig zijn van eventuele bedrijven op het bewuste adres.

Hinderwetvergunningen werden vanaf circa 1900 afgegeven aan bedrijven en geven dus informatie over de oprichting en de aard van bedrijven die op bepaalde percelen gevestigd zaten.

Evenals voor de bouwdossiers geldt voor de hinderwetvergunningen dat deze fysiek te raadplegen zijn op de studiezaal van het gemeentearchief.

Daarnaast zijn er op de website aan- of verkoopdossiers van diverse gemeenten te zoeken op adres of kadastraal perceelnummer. Zoek daarvoor op de website onder *Gebouwen op Aan- of verkoopdossiers*. U kunt vervolgens op de beschrijvingen zoeken, waarna u het dossier kunt aanvragen om fysiek in te zien op de studiezaal van het Gemeentearchief Zaanstad.

1.3. Kadaster (19^e en 20^e eeuw)

Inleiding

Het Kadaster is ingesteld onder keizer Napoleon begin 19^e eeuw. Om op een goede manier belasting te kunnen heffen op onroerend goed (grond, gebouwen), moest vastgelegd zijn welk stuk grond en welk gebouw van wie was en wie de gebruikers waren. Daarvoor moest heel Nederland opgemeten en in kaart gebracht worden. Dat kostte zó veel tijd, dat pas in 1831, 21 jaar nadat de opmetingen waren begonnen, de hele zaak klaar was. De registratie van grond, gebouwen, eigenaren en gebruikers wordt sedert 1 oktober 1832 (in Limburg pas sinds 1841) verricht door het Kadaster. Zaanstad valt tegenwoordig onder het kadasterkantoor Amsterdam, voor de jaren '70 van de 20^e eeuw onder kantoor Haarlem.

De registers van het kadaster, de zgn. 'leggers', werden in tweevoud bijgehouden; zowel door het Kadaster (nu aanwezig bij het Noord-Hollands Archief) als door de gemeenten. Zodoende bezit het Gemeentearchief Zaanstad kadastrale leggers van alle zeven voormalige Zaan-gemeenten en Oostzaan.

Soorten archiefdocumenten

De kadastrale archieven zoals het Gemeentearchief Zaanstad die heeft, bestaan uit de volgende onderdelen, die per voormalige gemeente (kunnen) voorkomen:

- Minuutplans: kaarten van de kadastrale gebieden, officieel volgens de situatie van 1-10-1832, maar opgemaakt aan de hand van metingen uit de periode 1820-1830. Het Gemeentearchief bezit zwart-wit fotokopieën van de plans van 1832. U kunt die ook in onze Beeldbank op onze website vinden. Dezelfde kaarten in kleur zijn te raadplegen in de Beeldbank op de website van het Noord-Hollands Archief.
Als gevolg van een herwaardering van de grondbelasting tussen 1882 en 1889 werden nieuwe kaarten gemaakt. Duplicaten van die kaarten, die in het bezit waren van gemeenten, werden over een periode van circa 20 jaar bijgewerkt (geradeerd); als gevolg daarvan zijn zulke kaarten soms lastig te dateren.
- *Boeken*
  - O.A.T. Oorspronkelijke Aanwijzende Tafels: opgesteld 1-10-1832, gegevens per kadastrale gemeente/sectie/perceel. Hierin werden geen wijzigingen genoteerd.
  - S.A.T. (Register No. 82). Suppletoire Aanwijzende Tafels: aanvullingen op O.A.T., periode 1832-1863.
  - Leggers (Register No. 84) (voluit: Perceelsgewijze Kadastrale Leggers) Geven per eigenaar (artikel) het grondbezit (en huizenbezit). Hierin werden ook wijzigingen genoteerd.
  - Register No. 71 Register per perceel (kadastraal nummer), daarachter wordt het betreffende artikelnr. of nieuw perceelnummer gegeven.
  - Alfabetische toegang op rechthebbenden. Aanvankelijk voorin elke nieuwe (serie) legger(s), later in aparte Alfabetische Lijsten.
  - Algemene Naamwijzer. Kaartsysteem (vanaf 1929).

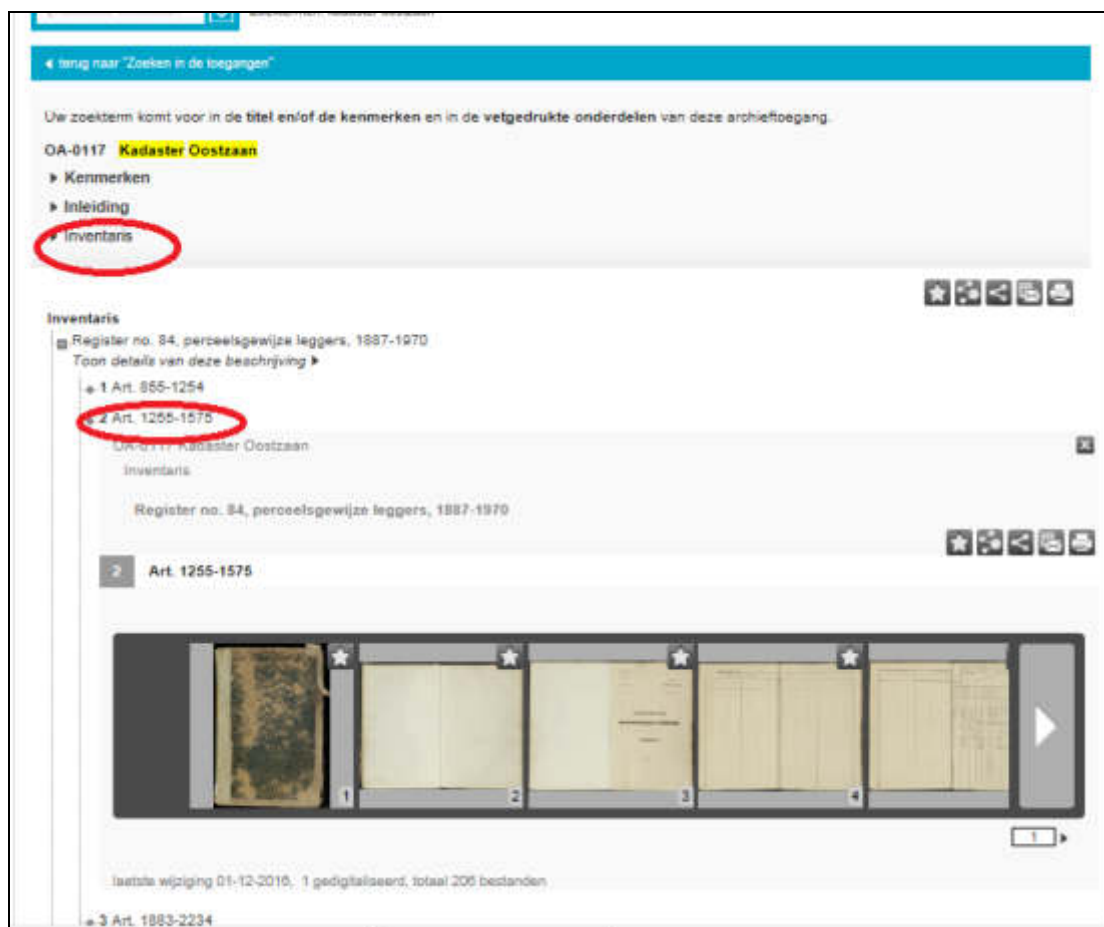
Onderzoek

De archieven van het kadaster van de zeven voormalige Zaangemeenten en de gemeente Oostzaan zijn volledig digitaal te raadplegen:

a). Op de studiezaal van het Gemeentearchief Zaanstad m.b.v. de zogenoemde Kadaster Archiefviewer. De dienstdoende collega's loggen voor u in in deze web-based applicatie en ondersteunen u bij het onderzoek.

b). via de website van het Gemeentearchief Zaanstad. Ga op de homepage naar 'gebouwen' en daarna naar 'Zoek in gedigitaliseerde Kadaster-archieven'. Klik op de inventaris van de bewuste gemeente (klik onder de titel op "inventaris" om álle beschrijvingen binnen deze inventaris te krijgen)

De scans zijn te raadplegen na het aanklikken van de betreffende beschrijving en door vervolgens op de daaronder getoonde scans te klikken.

U kunt uw onderzoek in de archieven van het Kadaster op twee manieren beginnen:

- Uitgaand van het perceel:
  - Zoek het bijbehorende kadastrale nummer op (letter + nummer). Als u dat nog niet kent, bijv. uit een verkoopakte, is het te vinden op een kadastrale kaart of (eenvoudiger) in de bouwvergunning (zie paragraaf 1.2).
  - Zoek in O.A.T., S.A.T. of Reg. No. 71 dat perceelnummer op. Daarachter staat het artikelnummer. Zoek vervolgens in de legger het betreffende artikelnummer op.
- Uitgaand van de eigenaar of gebruiker:
  - Zoek in de alfabetische toegang de naam van de rechthebbende op. Daarachter staat het bijbehorende artikelnummer. Zoek in de legger het betreffende artikelnummer op.

Opzet van elk Artikel

De indeling van elk artikel in Register No. 84 is als volgt:

Het kadastraal nummer staat in de kolommen 3 en 4 (sectie en nr.). In kolom 7 staat het grondgebruik aangegeven, bijv. een weiland, een huis met erf, of een sloot. Voor historisch onderzoek van een perceel zijn vooral de kolommen vanaf nr. 15, de veranderingen, belangrijk. De eerste van deze kolommen geeft het kadastraal dienstjaar (dj) waarin een verandering in de legger is ingeschreven (het jaar waarin de belasting werd geïnd, een jaar na het daadwerkelijke kalenderjaar. Daarachter staat het soort verandering. In de laatste twee kolommen, "waar overgebracht", staat dan waar die nieuwe percelen verder te vinden zijn. Verwezen wordt naar het artikelnummer en het volgnummer binnen dat artikel.

Twee veel voorkomende veranderingen zijn:

- "Scheiding": het perceel wordt gesplitst in twee of meer stukken, die elk een nieuw kadastraal nummer krijgen.
- "Samenvoeging": twee of meer kadastrale stukken grond worden samen één, en krijgen dan een nieuw nummer.

Op deze manier is de geschiedenis van een perceel geheel te volgen. Overigens biedt ook het Register No. 71 de mogelijkheid een reeks opeenvolgende perceel-eigenaren te achterhalen. Uitgaande van een bepaald pand waarvan je de ligging wel weet, maar niet het kadastrale nummer of de naam van de eigenaar.

Als eerste stap zoek je een bouwdoossier van het pand of, wanneer dat niet beschikbaar is, een kaart van de kadastrale sectie waar het pand op te vinden is.

Vervolgens zoek je in Register No. 71, de index op percelen, het gevonden perceelnummer op, in dit geval C 2593 (Koog aan de Zaan, Hoogstraat 30-36, de vroegere locatie van het Gemeentearchief Zaanstad).

Het register 71 is chronologisch bijgehouden. Op de volgende bladzijde kun je zien dat het perceel C 2593 in het dienstjaar 1930 is ingeschreven. Het kadastraal dienstjaar is het jaar waarin belasting werd geheven op de grond; dit was één jaar na het daadwerkelijke kalenderjaar. Het perceelnummer werd dus in kalenderjaar 1929 ingeschreven.

Je ziet hier achter (25)93 de artikelnummers 1869, 2682 en 2799 van de opeenvolgende eigenaren. Daarachter staan de twee percelen waaruit perceel C 2593 is ontstaan: (C) 1014 en 1494.

The image shows a page from a cadastral register (Register No. 71) with a grid layout. The grid contains handwritten entries, likely representing land parcels and their owners. The text is heavily obscured by noise and artifacts from the scanning process. Some legible fragments include numbers like '1869', '2682', '2799', '1014', and '1494', which correspond to the article numbers mentioned in the text. There are also some larger numbers like '2593' and '1930' visible. The overall appearance is that of a historical document that has been poorly scanned.

N° 189			
NAAM	TUONAMEN	BROEIJ.	WOONPLAATS.
Honig	Gerrit Jan	houthandl.	Amsterdam

Tijdsperk	Aankomst	Afschrijving	Bouwwerk	Oppervlakte	Meting	Beknopte omschrijving			Waarde				
						1	2	3	4	5	6	7	8
1	1893	1893	huis	200 m ²	1893	1	2	3	4	5	6	7	8
2	1894	1894	erf	100 m ²	1894	1	2	3	4	5	6	7	8
3	1895	1895	erf	100 m ²	1895	1	2	3	4	5	6	7	8

N° 189			
NAAM	TUONAMEN	BROEIJ.	WOONPLAATS.
P. Dats	de firma	garnatijed.	te Amst. de Breda
Orst	Dits	houthandl.	15
Honig	Gerrit Jan	12	te Amst. de Breda

Tijdsperk	Aankomst	Afschrijving	Bouwwerk	Oppervlakte	Meting	Beknopte omschrijving			Waarde				
						1	2	3	4	5	6	7	8
1	1893	1893	huis	200 m ²	1893	1	2	3	4	5	6	7	8
2	1894	1894	erf	100 m ²	1894	1	2	3	4	5	6	7	8
3	1895	1895	erf	100 m ²	1895	1	2	3	4	5	6	7	8

Op de bladzijde van artikel 1869 vinden we eigenaar Gerrit Jan Honig. Bij volgnummer 3 staat aan weg en Zaan het perceel C 2593, drukkerij, huis en erf.

In de kolom "Beknopte omschrijving der plaats gehad hebbende veranderingen" zie je "dj. 1920 Herbouw". Dat betekent dat in 1929 nieuwbouw heeft plaatsgevonden - als gevolg daarvan is het perceel opnieuw ingeschreven onder art. 1869 volgnr. 4 (de meest rechtse twee kolommen "waar overgebracht"). Eén regel lager zie je, achter volgnr. 4, inderdaad

"dj 1913 scheiding" staan. In 1912 zullen de eigendommen van de firma dus zijn gescheiden, waarna Honig perceel C 1014 kreeg (zie vorige bladzijde).

Als je het pad van eigenaren terug vervolgt, dan zie je dat de vorige eigenaar artikel 999 was, volgnr. 11.

Artikel 999 stond oorspronkelijk op naam van Alewijn Gerritsz Brouwer. Hij is op een gegeven moment overleden, waarna de erfenis een tijdje onverdeeld is gebleven. Daarom staat boven zijn naam die van zijn vrouw: Antje Avis, en voor zijn naam de afkorting "wede." (weduwe). Als mede-eigenaren staan de kinderen. Helemaal rechts zie je staan "dj. 1908 successie": dat wijst erop dat Brouwer in 1907 is overleden en zijn erfgenamen hem opvolgden als eigenaar.

Achter volgnr. 11 zou je hier dus het perceel C 1014 moeten vinden... helaas heeft de ambtenaar een kleine verschrijving gemaakt en twee keer het volgnr. 10 gebruikt. Onder het tweede nr. 10 vind je ons perceel C 1014, met de vermelding "dj. 1908 verkoop". De Fa. Out zal het dus in 1907 verworven hebben.

Als je verder speurt kun je vanaf deze bladzijde nog verder terug komen in de geschiedenis van dit stuk grond. Met de kadastrale leggers kan dat dus tot 1832. Daarvóór kun je gebruik maken van de registers van eigendomsoverdracht (ca. 1812-1830) en de verpondingsboeken (zie paragraaf 2.1).

2. EIGENDOMSGESCHIEDENIS VAN HET PERCEEL

2.1. Verponding (17^e t/m begin 19^e eeuw)

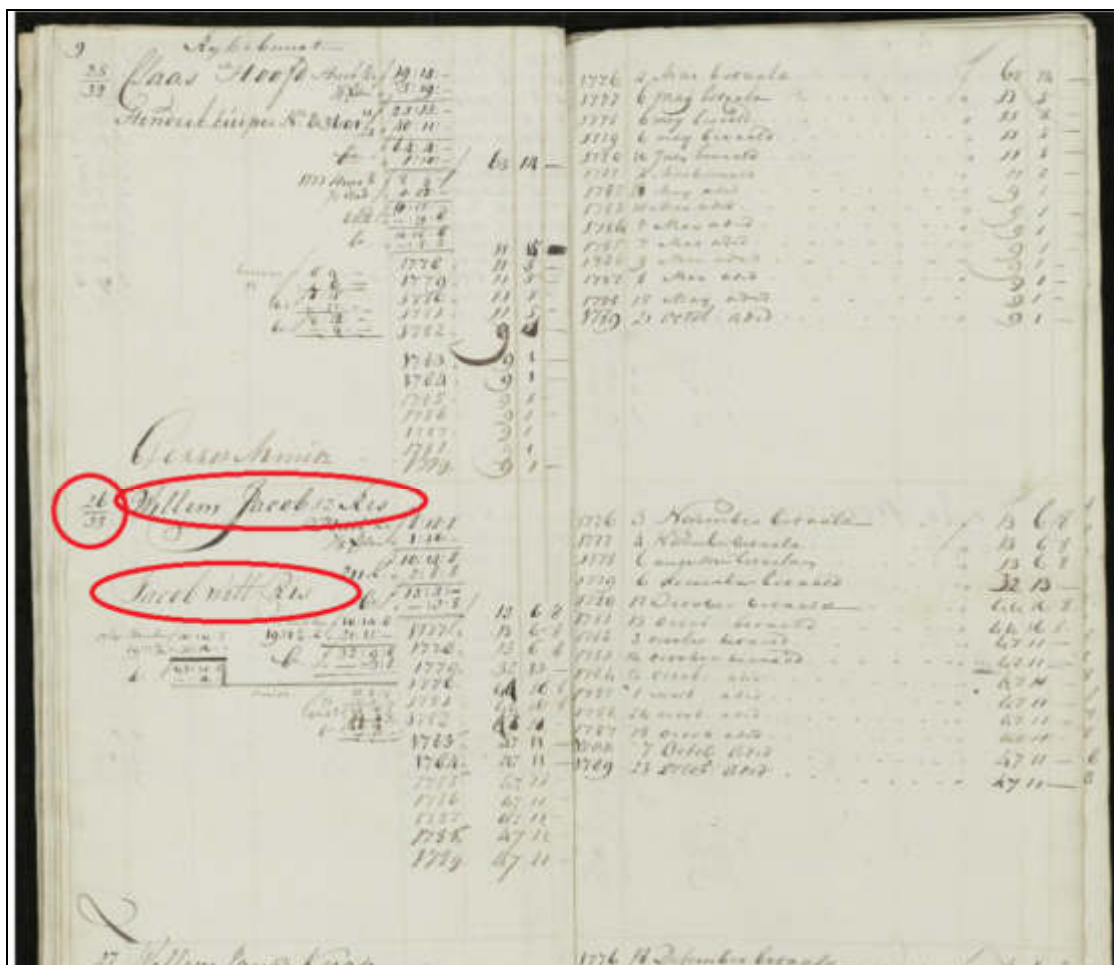
Vanaf de 17^e eeuw werd belasting op onroerend goed geheven, verponding genoemd. In de zogenoemde verpondingsboeken (ook wel schotboeken, maatboeken, gaarderboeken of gaderboeken genoemd) werd elk jaar genoteerd of de belasting voor het perceel door de eigenaar was voldaan. Daarbij werden de oppervlakten van de percelen en namen van eigenaren genoteerd. De "*gaarder der verponding*", d.w.z. de persoon die de belasting kwam innen, ging de opeenvolgende percelen langs en noteerde dat in diezelfde volgorde in de verpondingsboeken, met in de kantlijn een verpondingsnummer. Wanneer een eigenaar meerdere percelen bezat, werden deze direct genoteerd bij het eerst genoteerde perceel van die eigenaar.

Bij dit onderzoek is het aan te bevelen ook de naastgelegen eigenaren te noteren. In de transportakten en notariële akten (waarover verderop meer) zijn vaak ook de belendende eigenaren genoemd en dit biedt dus aanknopingspunten om de in de verpondingsboeken beschreven plek te lokaliseren

Het gebied ten westen van de Zaan behoorde grotendeels tot de Banne Westzaan en Krommenie (vanaf 1729 gesplitst). De verpondingsboeken (vanaf de 17^e eeuw tot begin 19^e eeuw) zijn te vinden in het:

- Archief van de Banne Westzaan, OA-0126 onder de rubriek 'Thesaurie', Deels digitaal raadpleegbaar. Op <http://archieff.zaanstad.nl/dienstverlening/zoekhulp> ziet u enkele pdf-bestanden met indices op verpondingsregisters.
- Archieven van de dorpsbesturen van Koog aan de Zaan (OA-0033), Krommenie (OA-0035), Westzaan (OA-0048), Westzaandam (OA-0053), Wormerveer (OA-0051), en Zandijk (OA-0060). Op <http://archieff.zaanstad.nl/dienstverlening/zoekhulp> ziet u enkele pdf-bestanden met indices op verpondingsregisters.
- Gaardersarchieven van Krommenie (OA-0002) en Westzaan (OA-0003). Digitaal raadpleegbaar.

Het grondgebied van Assendelft viel niet onder de banne Westzaan maar behoorde tot de Hoge Heerlijkheid Assendelft. De verpondingsboeken (vanaf de 17^e eeuw tot begin 19^e eeuw) zijn te vinden in het:

Rood omcirkeld een oud en nieuw verpondingsnummer en de twee opeenvolgende eigenaren (OA-0126, inv.nr. 73).

- Archief van de Hoge Heerlijkheid, later het Gemeentebestuur van Assendelft (OA-0027). Op <http://archieff.zaanstad.nl/dienstverlening/zoekhulp> ziet u enkele pdf-bestanden met indices op verpondingsregisters.

Het gebied aan de oostkant van de Zaan viel onder de Banne Oostzaan. De verpondingsboeken (vanaf de 17^e eeuw tot begin 19^e eeuw) zijn te vinden in het:

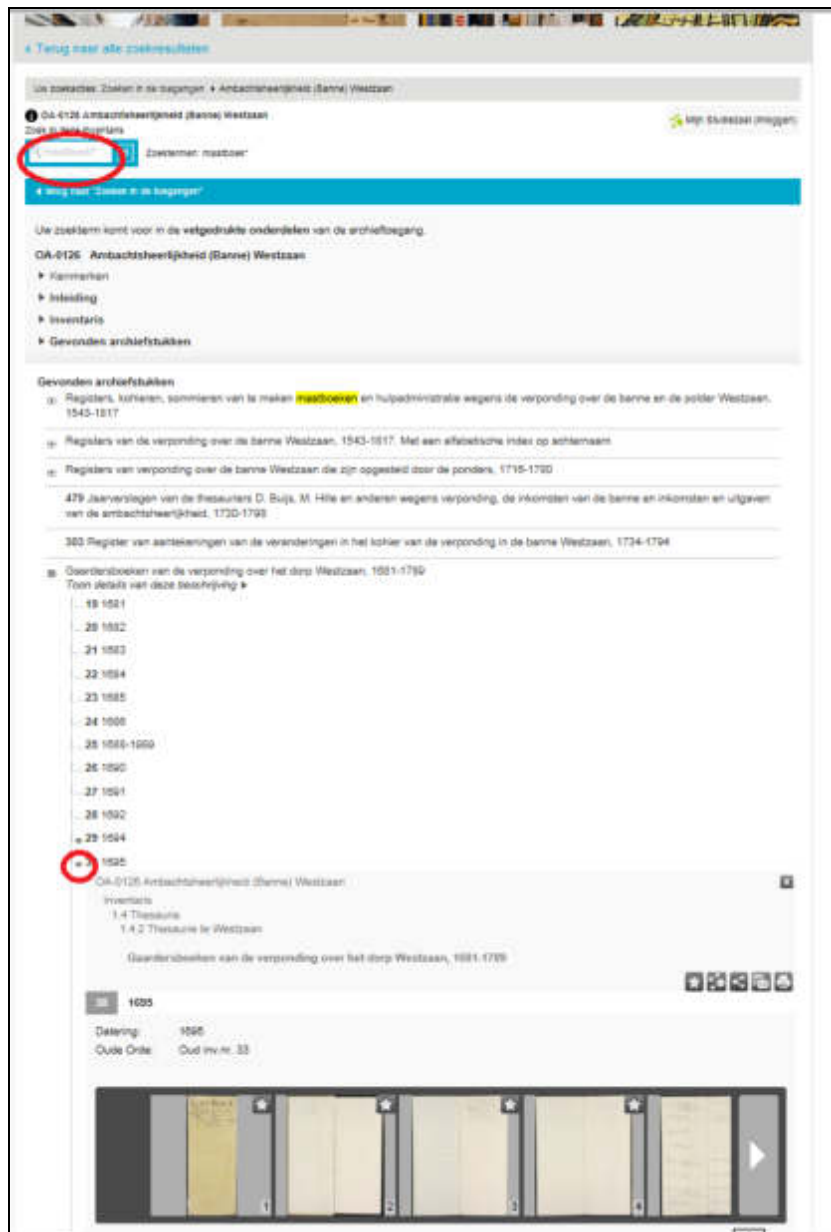
- Archief van de Polder Oostzaan, waarin het grootste deel van het bannearchief is opgenomen, aanwezig bij het Waterlands Archief in Purmerend (toegang 1033).
- Archieven van de dorpsbesturen van Oostzaan (OA-0106) en Oostzaandam (OA-0053)
- Gaardersarchief van Oostzaan (OA-0026), digitaal raadpleegbaar.

De inventarissen van deze archieven zijn grotendeels te raadplegen op de website van het Gemeentearchief Zaanstad (zoek op de titel of de toegangscode en vervolgens binnen de inventaris op bijvoorbeeld het trefwoord “verponding*”, “schotboek*”, “maatboek*”, “gaarder*” of “gader*”) dan wel bij het Waterlands Archief.

Indien de archiefdocumenten digitaal te raadplegen zijn, is dat aangegeven met een donkergrijs blokje of stipje voor het inventarisnummer. De scans zijn dan te bekijken na het aanklikken van de betreffende beschrijving.

Indien de archiefdocumenten niet digitaal te raadplegen zijn, zijn deze tijdens openingstijden in te zien op de studiezaal van het archief. Zie voor de werkwijze van het aanvragen voor inzage

http://archieff.zaanstad.nl/images/Stories/Vragen/Handleiding_reserveren_stukken.pdf.

2.2. Oud rechterlijk archief (eind 16^e t/m 1811)

In de bovengenoemde verpondingsboeken is in een snelle oogopslag te zien wie de achtereenvolgende eigenaren van een perceel waren. De overdracht van de ene naar andere eigenaar werd geregistreerd met behulp van een transportakte voor de schepenen van de banne. Deze akten zijn aanwezig vanaf circa 1580 (per plaats enigszins verschillend) tot 1811 en ingebonden in boeken. Per boek is een index aanwezig (afhankelijk van de periode op de voor- of achternaam van de koper of verkoper).

Daarnaast zijn er ook zogenoemde veilboeken aanwezig met daarin de registraties van onroerende goederen die publiekelijk geveild werden.

Met de opheffing van de bannebesturen en de vorming tot gemeenten is het gebruik van transportakten in 1811 beëindigd. Zie ook de Zoekwijzer Oud-Rechterlijke archieven.

De veilboeken en transportakten zijn te vinden in het:

- Oud Rechterlijk Archief van Assendelft (OA-0005)
- Oud Rechterlijk Archief van Krommenie (OA-0006)
- Oud Rechterlijk Archief van Oost-Zaandam (OA-0007)
- Oud Rechterlijk Archief van Westzaan (OA-0008)

- Oud Rechterlijk Archief van Oostzaan (OA-0024)

Deze archieven zijn vanaf eind 2017 digitaal te raadplegen via de website (zoek op de titel of de toegangscode). De scans zijn te bekijken na het aanklikken van de betreffende beschrijving.

2.3. Oud- en nieuw notarieel archief (17^e t/m 1925)

Voorafgaand aan het opstellen van een transportakte werd in sommige gevallen een koopakte of veilingsakte opgemaakt door de notaris. Dit was niet verplicht.

Na het beëindigen van het gebruik van transportakten in 1811 werd in principe altijd de verkoop bij de notaris geregistreerd (behalve bij een onderhandse verkoop).

In sommige gevallen noteerden de notarissen ook van wie en wanneer de verkoper het perceel had gekocht, zodat eenvoudig van akte naar akte is terug te zoeken. Dit komt echter niet vaak voor.

Evenals bij de transportakten vervaardigden de notarissen een index (veelal op de voor- of achternaam van zowel de koper als verkoper) en in de 19^e en 20^e eeuw ook repertoria (korte samenvattingen van de inhoud van de akten).

De periode tot en met 1842 wordt aangeduid als oud-notarieel archief, de periode vanaf 1843 tot 1925 als nieuw notarieel archief (recenter materiaal is nog niet aanwezig bij het Gemeentearchief Zaanstad).

De aanwezige archieven zijn te raadplegen op microfiche op de studiezaal van het gemeentearchief. De inventarissen zijn te raadplegen via de website van het Gemeentearchief Zaanstad.

2.4. Kadaster (19^e en 20^e eeuw)

Zie paragraaf 1.3.

3. BEWONINGSGESCHIEDENIS VAN HET PERCEEL

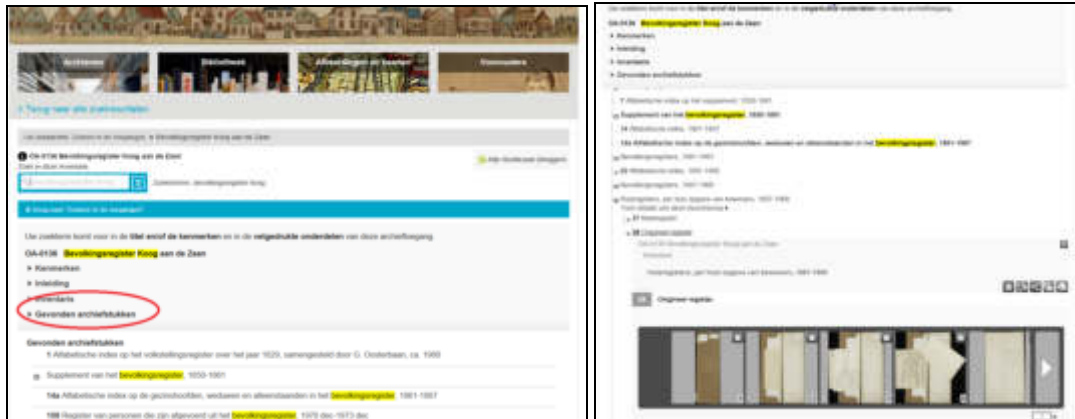
3.1. Woningkaarten/huizenkaarten (onderdeel van Bevolkingsregister) (19^e en 20^e eeuw)

Alle gemeenten hielden vanaf circa 1850 een bevolkingsregistratie bij, gebaseerd op de volkstellingen die sinds 1829 elke tien jaar werden gehouden. Per gezin werden de namen, geboortedata- en plaatsen, plaatsen van herkomst, beroepen, religie en adres etc. genoteerd, evenals overlijdensdata dan wel de datum van verhuizing met de plaats waar de persoon naartoe vertrok. Deze bevolkingsregisters werden veelal geordend op de familienaam van het "hoofd van het gezin" (meestal de man/vader).

In sommige gevallen zijn deze bevolkingsregisters, met name in de 19^e eeuw, echter geordend op adres.

Ook zijn er in de eerste helft van de 20^e eeuw, náást de bevolkingsregisters die op familienaam zijn geordend, soms woningkaarten of huizenkaarten. Daarin staan dus de namen van de bewoners, geordend op adres.

In beide gevallen betreft deze ordening echter meestal een oud adres, bestaande uit een wijk- en huisnummer; er zijn in de 19^e en vroege 20^e eeuw diverse omnummeringen van de huizen geweest. Het achterhalen van vroegere huisnummers van de huidige woning is vaak erg lastig omdat huisnummerlijsten beperkt bewaard zijn gebleven. Een mogelijkheid biedt het bouwdoossier waar soms een oud huisnummer in genoemd staat. In de zoekwijzer Bevolkingsregister (te raadplegen via <http://archieff.zaanstad.nl/dienstverlening/zoekhulp> en beschikbaar op de studiezaal) staat per gemeente een globale concordans van de huidige straatnaamgeving naar de vroegere indeling in wijken.

De bevolkingsregisters zijn digitaal te raadplegen via de website van het gemeentearchief. Zoek daarvoor op de homepage op bijvoorbeeld “bevolkingsregister Westzaan” en vervolgens onder de archiefresultaten op de inventaris van de bewuste gemeente (klik onder de titel op “inventaris” om alle beschrijvingen binnen deze inventaris te krijgen). De scans zijn te raadplegen na het aanklikken van de betreffende beschrijving en door vervolgens op de daaronder getoonde scans te klikken.

De bevolkingsregisters zijn op naam doorzoekbaar via de homepage -> “Personen”.

3.2 Adresboeken (19^e en 20^e eeuw) en telefoongidsen (20^e eeuw)

In veel gemeenten werden vanaf het eind van de 19^e eeuw tot in de jaren zeventig van de 20^e eeuw adresboeken uitgegeven. Hierin zijn de namen vermeld van de inwoners met hun adressen en vaak ook hun beroep. In de beginjaren werden alleen de beter gesitueerde bewoners vermeld, later werd iedereen opgenomen. Ook bevatte het adresboek vaak informatie over instellingen en verenigingen. Het was daarmee een voorloper van het huidige telefoonboek, de Gouden Gids en de gemeentegids. De gegevens waren afkomstig van de gemeente en de Kamer van Koophandel. Toen begin jaren zeventig van de vorige eeuw de privacy van personen steeds zwaarder ging wegen besloot de overheid de persoonsgegevens niet meer te verstrekken. Daarnaast was door de opkomst van de telefoon, de telefoongids een grote concurrent geworden, evenals de Gele (later Gouden) Gids waarvan de eerste in 1965 verscheen. De rol van het adresboek was hiermee uitgespeeld.

De adresboeken en telefoongidsen maken deel uit van de bibliotheekcollectie van het Gemeentearchief Zaanstad. U kunt door de catalogus zoeken door op de website van het gemeentearchief te kiezen voor “Bibliotheek” en vervolgens .

Een deel van de adresboeken (de periode 1882-1968) is gedigitaliseerd en op naam doorzoekbaar. U vindt deze door op de website van het gemeentearchief op “Gebouwen” of “Bibliotheek” te klikken en vervolgens op “Zoek in gedigitaliseerde adresboeken”.

Vervolgens kunt u linksboven zoeken op adres of naam. Aan de linkerzijde kunt u filteren op jaartal. Onder de scans vindt u de details, waaronder het jaartal van uitgave. Let op de volgende zaken:

- Tot in de eerste helft van de 19^e eeuw werden veelal oude adressen gebruikt, bestaande uit huis- en wijknummers. In paragraaf 3.2 is daarover al gesproken.
- De adresboeken zijn van alle plaatsen in de Zaanstreek. De zoekterm “Zuideinde 5” kan dus zowel resultaten opleveren in hetzelfde adresboek in Koog aan de Zaan als in Westzaan. Beweeg uw muis dus naar de bovenzijde van de pagina om te kijken welke plaatsnaam het resultaat betreft.

- Wanneer u een naam of adres niet vindt, is het aan te bevelen door de scans te bladeren. De OCR-techniek die is gebruikt om de pagina's inhoudelijk doorzoekbaar te maken, leest een tekst soms nét iets anders dan er in werkelijkheid staat.

